

Dijana Šimpraga*
Ljiljana Vukota**

PROBNI PROJEKT UVJETNI OTPUSTI ZATVORENIKA

Uvjetni otpust i nadzor nad uvjetno otpuštenim zatvorenikom regulirani su Kaznenim zakonom, Zakonom o izvršavanju kazne zatvora i Zakonom o probaciji. Raniji otpust moguć je u drugoj polovini kazne, a postupak odlučivanja o uvjetnom otpustu pokreće zatvorenik molbom ili upravitelj zatvora ili kaznionice prijedlogom. Uprava za zatvorski sustav propisuje obrazac podataka koji se dostavlja članovima Povjerenstva za uvjetni otpust zajedno s molbom zatvorenika i priložima koje zatvorenik dostavlja uz molbu. U slučaju pozitivne odluke Povjerenstvo može odrediti zatvoreniku određene obveze tijekom trajanja uvjetnog otpusta kojima je cilj nastavak tretmana, praćenje i nadzor te prevencija kriminalnog povrata. Nadzor tijekom uvjetnog otpusta od strane službenika probacije znači veću sigurnost zajednice i uspješniju reintegraciju osuđenika. U okviru SPF projekta podrške ustrojavanju probacijske službe u Republici Hrvatskoj, u suradnji Uprave za zatvorski sustav i Uprave za probaciju i podršku žrtvama i svjedocima s engleskim partnerima proveden je probni projekt nadziranih uvjetnih otpusta u dvije kaznionice u razdoblju od lipnja 2009. do ožujka 2010. U okviru projekta dopunjen je obrazac za obradu molbe za uvjetni otpust, pribavljena su izvješća povjerenika o socijalnom okruženju u koje se zatvorenik otpušta i primijenjen je instrumentarij Sustav procjene počinitelja kaznenog djela na uzorku od 29 zatvorenika u dvije kaznionice.

Ključne riječi: uvjetni otpust, nadzor, probacija, reintegracija

UVOD

Sustav izvršavanja kazne u Hrvatskoj je rehabilitacijski, što znači da se u prvi plan stavlja tretmanski rad sa zatvorenikom. Penološka literatura govori u prilog učinkovitosti programa tretmana, osobito kognitivno-bihevioralnih tretmanskih programa koji su usmjereni na kriminogene potrebe zatvorenika

---

* Dijana Šimpraga, načelnica Sektora za probaciju, Uprava za probaciju i podršku žrtvama

** Ljiljana Vukota, načelnica Službe tretmana, Uprava za zatvorski sustav

i smanjivanje recidivizma (Mejovšek, 2002). Psihosocijalna i kriminološka dijagnostika zatvorenika temelj je procjene rizika i potreba zatvorenika i formiranja pojedinačnog programa izvršavanja kazne zatvora¹ koji pored općih penoloških programa (rada, obrazovanja, organiziranog provođenja slobodnog vremena) obuhvaća i posebne programe i postupke koji su usmjereni na smanjivanje dinamičnih čimbenika rizičnosti. To se poglavito odnosi na čimbenike koji utječu na kriminalno ponašanje, kao što je prekomjerno konzumiranje alkohola te ovisnost o alkoholu i drogama, sklonost agresivnom i nasilnom ponašanju, psihijatrijski poremećaji, prokriminalni stavovi i drugi, na koje je moguće utjecati i na taj način djelovati na smanjivanje rizika za recidiv. Za procjenu rizika, odnosno predikciju vjerojatnosti kriminalnog povrata razvijeni su u svijetu različiti instrumenti² i u upotrebi su u zatvorskim sustavima i probaciji.

Raniji otpust s izdržavanja kazne zatvora je kaznenopravni i penološki institut od iznimnog značenja za zatvorenika, zatvorski sustav i za zajednicu. Za zatvorenika jer ga potiče na dobro ponašanje i suradnju, omogućava mu raniji otpust na slobodu, za zatvorski sustav jer predstavlja valorizaciju rezultata u provedbi pojedinačnog programa izvršavanja kazne i rasterećenje zatvorskog sustava,³ a za zajednicu jer otpust počinitelja kaznenog djela nosi određeni rizik kriminalnog povrata čime se u stanovitoj mjeri ugrožava sigurnost zajednice. Sudac izvršenja pruža zatvoreniku pomoć kod otpusta i nadzire ga, no na praktičnoj razini to ne uključuje planiranje integracije zatvorenika u zajednicu, savjetovanje i praćenje. To je, sukladno Zakonu o izvršavanju kazne zatvora i Zakonu o probaciji, zadaća probacijskih službenika koji sudjeluju u procjenjivanju socijalnog okruženja, uvjeta za poslijepenalni prihvata i uspješnu reintegraciju, izrađuju plan uvjetnog otpusta, provode savjetovanje i nadzor otpuštenog zatvorenika i o tome izvješćuju nadležnog suca izvršenja. (Mužinić i Vukota, 2010).

Uvjetni otpust zatvorenika u Hrvatskoj u najvećem dijelu slijedi Preporuku (2003)⁴ Vijeća Europe. Ono što nedostaje odnosi se na praćenje i nadzor nakon

---

¹ Pojedinačni program izvršavanja kazne zatvora sastoji se od pedagoških, radnih, zdravstvenih, psiholoških, socijalnih i sigurnosnih postupaka primjerenih osobinama i potrebama zatvorenika te primjerenih vrsti i mogućnostima kaznonice odnosno zatvora.

² Level of Service Inventory – Revised (LSI-R), Level of Service Case Management Inventory (LS/CMI), Offender Assessment System (OASys), Psychopathy Checklist-Revised (PCL-R), Sexual Violence Risk – 20 (SVR-20), Spousal Assault Risk Assessment Guide (SARA), Risk Matrix 2000 (RM2000), STATIC – 99/02, Historical Clinical Risk – 20 (HCR-20) i drugi.

³ Zatvorski sustav prenapučen je od 2005. Prosječna napučenost je oko 140%.

⁴ Preporuka Rec (2003) 22 Odbora ministara državama članicama za uvjetni otpust usvojena od Odbora ministara 24. rujna 2003. na 853. sastanku zamjenika ministara.

otpusta, pružanje pomoći i kontrolu kojih se trajanje i intenzitet prilagođuje pojedincu te razvoj i primjena instrumenata za procjenu rizika i kriminogenih (tretmanskih) potreba koji bi u kombinaciji s drugim postupcima pomogli u odlučivanju.

NACRT I PROVEDBA PROBNOG PROJEKTA

U sklopu SPF⁵ bilateralnog projekta oblikovan je probni projekt koji je istražio načine da se spomenuta načela Preporuke (2003) ugrade u institut uvjetnog otpusta. Proveden je u suradnji zatvorskog sustava i probacije te engleskih partnera. U projektu je uz korištenje modificiranim standardnim obrascem za obradu molbe za uvjetni otpust, koji popunjava tretmansko osoblje kaznionica i zatvora, kao novi element uvedeno posebno izvješće o socijalnom okruženju u koje se zatvorenik otpušta (to izvješće izrađuje povjerenik⁶) i primijenjen je instrument SPP - Sustav procjene počinitelja kaznenog djela (prevedeni i prilagođeni engleski instrument OASys⁷).

Za otpuštene zatvorenike imenovani povjerenici izradili su program izvršavanja uvjetnog otpusta (plan integracije), pratili su taj program i izvješćivali suca izvršenja.

---

⁵ U sklopu nastavka aktivnosti na projektu ustrojavanja probacijske službe u Republici Hrvatskoj, tijekom 2009. godine pokrenut je SPF (The Strategic Programme Fund) projekt Transitional Support for the Development of Probation Service in Croatia, koji je od rujna 2009. do travnja 2010. godine provodio Središnji ured Uprave za zatvorski sustav uz potporu engleskih eksperata i Vlade Velike Britanije te uz suradnju Uprave za probaciju Ministarstva pravosuđa.

⁶ Povjerenik je, do uspostave Uprave za probaciju i podršku žrtvama, na temelju rješenja obavljao poslove provedbe sankcija u zajednici. Te poslove po stupanju na snagu Zakona o probaciji preuzimaju probacijski službenici. U Upravi za probaciju i podršku žrtvama, Sektoru za probaciju, ustrojen je Odjel za probacijske poslove tijekom izvršavanja kazne zatvora i uvjetnog otpusta, koji obavlja upravne i stručne poslove koji se odnose na izvršavanje kazne zatvora i izvršavanje nadzora nad uvjetno otpuštenim osuđenima, utvrđivanje potreba i mjera za unapređenje izvršavanja tih poslova, pružanje stručne pomoći i provođenje nadzora nad njihovim izvršavanjem. Odjel provodi nadzor iz svog djelokruga te izrađuje prijedloge programa izobrazbe probacijskih službenika i povjerenika iz područja izvršavanja kazne zatvora i izvršavanja nadzora nad uvjetno otpuštenim osuđenima.

⁷ Offender Assessment System engleski je instrument za procjenu rizičnosti i kriminogenih potreba počinitelja kaznenih djela. Pripada zadnjoj generaciji instrumenata za tu vrstu procjene i koristi se u probacijskom i zatvorskom sustavu za procjenu rizika i potreba zatvorenika te evaluaciju rezultata u provedbi programa izvršavanja kazne u smislu smanjene rizičnosti, odnosno vjerojatnosti za ponovno počinjenje kaznenog djela i vjerojatnosti nanošenja štete drugim osobama. Većina suvremenih probacijskih službi koristi se sustavom procjene temeljenom na analizi rizika od ponovnog počinjenja kaznenog djela, rizika nanošenja ozbiljne štete drugima ili sebi te analizom kriminogenih faktora na koje je moguće utjecati kako bi se umanjio rizik.

Ciljevi projekta bili su:

1. provjeriti doprinos SPP instrumenta u predlaganju i donošenju odluke o uvjetnom otpustu,
2. provjeriti doprinos izvješća povjerenika o socijalnom okruženju u koje se zatvorenik otpušta,
3. utvrditi ulogu povjerenika u nadzoru nad uvjetno otpuštenim zatvorenikom i mogućnosti suradnje sa sućem izvršenja.

Izvješće o socijalnom okruženju u koje se zatvorenik otpušta odgovara na ključna pitanja poslijepenalnog prihvata, procjenjuje kapacitete obitelji i zajednice za pružanje pomoći i podrške zatvoreniku u reintegraciji te procjenjuje vjerojatnost uspješne reintegracije sa stajališta podrške na terenu (obitelj, stanovanje, zaposlenje, mogućnost nastavka tretmana u zajednici i sl.).

Projekt su proveli povjerenici i službenici zatvorskog sustava u Kaznionici u Lepoglavi i Kaznionici u Lipovici u razdoblju od lipnja 2009. do ožujka 2010., čime su obuhvaćene četiri sjednice Povjerenstva za uvjetni otpust. U projekt je uključeno 29 zatvorenika od kojih su 23 bila ili su još uvijek pod nadzorom povjerenika (probacijskog službenika).

ZAKLJUČCI

Evaluacija projekta pokazala je da su ostvareni ciljevi te da sustav procjene SPP i izvješće povjerenika pridonose kvaliteti rješavanja uvjetnih otpusta. Do zaključivanja ovog teksta od ukupno 23 otpuštena zatvorenika njima 17 istekao je uvjetni otpust odnosno kazna, a 6 su još na uvjetu. Dosad ni jedan uvjetni otpust nije opozvan, a dostavljena zaključna izvješća povjerenika bila su pozitivna. Po isteku uvjetnih otpusta svim zatvorenicima dovršit će se evaluacija uloge povjerenika i suradnje između povjerenika i suca izvršenja. Uspostavljanje probacije u svim segmentima, a posebno u segmentu pripreme poslijepenalnog prihvata, nadzora i pomoći tijekom uvjetnog otpusta, omogućit će nastavak provedbe pojedinačnog programa izvršavanja kazne kroz program integracije u zajednicu.

LITERATURA

1. Damjanović, I., Kokić-Puce, Z., Klarić-Baranović, Z.: Uvjetni otpust s izdržavanja kazne zatvora, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 11, broj 2/2004., str. 867-892.
2. Mejovšek, M., (2002). Uvod u Penološku psihologiju, Naklada Slap, Jastrebarsko
3. Mužinić, L., Vukota, Lj. (urednice). Tretman seksualnih delinkvenata i zaštita zajednice. Medicinska naklada Zagreb, Psihijatrijska bolnica Vrapče, Zagreb, 2010.
4. Strategija ustrojavanja hrvatskog nacionalnog probacijskog sustava, Uprava za zatvorski sustav, prosinac 2007.

5. Priručnik za primjenu Sustava procjene počinitelja, Uprava za probaciju, 2008.
6. Zakon o probaciji, NN 153/09.
7. Zakon o izvršavanju kazne zatvora, NN 190/03., pročišćeni tekst, 76/07., 27/08. i 83/09.
8. Europska zatvorska pravila, www.coe.ba/pdf/evropska_zatvorska_pravila.pdf preuzeto 28. listopada 2010.

Summary

PILOT PROJECT “CONDITIONAL RELEASE OF PRISONERS”

The Criminal Code, the Act on the Enforcement of Prison Sentences and the Probation Act regulate conditional release and the supervision of conditionally released prisoners. Early release is possible during the second half of the sentence. The prisoner initiates the proceedings for a decision on conditional release by appealing to the warden of a prison or penitentiary and proposing early release. The Prison System Administration prescribes the form for the data that are forwarded to the members of the Committee for Conditional Release, together with the prisoner's appeal and annexes to the appeal provided by the prisoner. In the event of a positive decision on the appeal, the Committee may decide on certain obligations that the prisoner must comply with during conditional release. The aims of such obligations are the continuation of treatment, follow up and supervision, as well as the prevention of criminal recidivism. Supervision during conditional release carried out by a probation officer means better security for the community and the more successful reintegration of the offender. In the period from June 2009 to March 2010, a pilot project of supervised conditional release in two penitentiaries took place within the SPF project of support for the introduction of a probation service in the Republic of Croatia in collaboration between the Prison System Administration and the Administration of Probation and Support to Victims and Witnesses, together with English partners. Within this project, the application form for the procedure of conditional release was amended, reports on the social environment to which the prisoners are released were collected from probation officers and the tools of the System of Offenders Assessment were applied on a sample of 29 prisoners in two penitentiaries.

